

پژوهشکده شورای نگهبان

نظرات استدلالی شورای نگهبان

عنوان

لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به
کنوانسیون تحدید مسؤلیت برای دعاوی دریایی

شماره مسلسل: ۱۳۹۴۰۱۰۹

تاریخ: ۱۳۹۴/۵/۳۱

شناسنامه

عنوان:

نظرات استدلالی شورای نگهبان

**لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به
کنوانسیون تحدید مسؤلیت برای دعاوی دریایی**

استخراج، تنقیح و تدوین:

شهرام محمدی

بازبینی و نظارت علمی:

مصطفی مسعودیان

گروه تدوین نظرات و مبانی آراء شورای نگهبان

شماره مسلسل: ۱۳۹۴۰۱۰۹

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۵/۳۱

پژوهشکده شورای نگهبان

فهرست مطالب

- ۲.....مقدمه
- لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تحدید
- ۳.....مسئولیت برای دعاوی دریایی
- ۳.....مرحله اول
- ۷.....نظر (نهایی) شورای نگهبان

مقدمه

بر اساس اصل (۹۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی به وسیله شورای نگهبان از نظر انطباق با موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در صورت مغایرت برای تجدیدنظر به مجلس بازگردانده می‌شود. همچنین به موجب اصل (۸۵) قانون اساسی مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب اساسنامه‌های دولتی را به دولت واگذار کند که در این صورت اساسنامه‌های مصوب دولت می‌بایست به لحاظ انطباق با شرع و قانون اساسی به تأیید شورای نگهبان برسند. علاوه بر این به موجب اصل (۴) قانون اساسی، کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر این‌ها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است. تفسیر قانون اساسی نیز به موجب اصل (۹۸) قانون اساسی بر عهده شورای نگهبان قرار گرفته است.

در راستای اجرای این اصول، کلیه مصوبات مجلس، اساسنامه‌های دولتی و استفساریه‌ها در جلسات شورای نگهبان مورد بررسی فقهی و حقوقی قرار گرفته و نظر نهایی شورا ابلاغ می‌گردد. با عنایت به تأکیدات رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت اعلام مبانی و استدلالات شورای نگهبان، گروه تدوین پژوهشکده شورای نگهبان، با همکاری اداره تدوین دفتر امور حقوقی شورای نگهبان، اقدام به استخراج استدلالات و مبانی نظری آراء این شورا نموده است. کارشناسان این پژوهشکده، با مطالعه دقیق متن مذاکرات شورای نگهبان - که از سوی معاونت اجرایی ضبط و پیاده‌سازی می‌شود - استدلالات و ظرایف مورد نظر اعضاء را استخراج نموده و با حفظ اصالت، آن‌ها را در قالب یک متن علمی به جامعه حقوقی کشور ارائه می‌نمایند. یقیناً انتشار مبانی اظهارنظرهای شورای نگهبان، موجب آشنایی هرچه بیشتر جامعه علمی و نهادهای تقنینی و اجرایی کشور با فعالیت‌های این شورای حساس و تأثیرگذار شده و همچنین می‌تواند به عنوان متون درسی و پژوهشی در محافل دانشگاهی و حوزوی مورد استفاده قرار گیرد.

لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تحدید مسئولیت برای دعاوی دریایی

مرحله اول

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۳/۳/۵

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۳/۴/۴

ماده واحده- به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود به کنوانسیون تحدید مسئولیت برای دعاوی دریایی مورخ نوزدهم نوامبر یکهزار و نهصد و هفتاد و شش میلادی (۱۳۵۵/۸/۲۸ هجری شمسی) به شرح پیوست مشتمل بر بیست و سه ماده ملحق گردد و اسناد الحاق را نزد امین اسناد کنوانسیون تودیع نماید.

تبصره ۱- به موجب بند (۱) ماده (۱۸) کنوانسیون^(۱)، جزءهای (ت) و (ث) بند (۱) ماده (۲) آن،^(۲) توسط دولت جمهوری

۱. بند (۱) ماده (۱۸) کنوانسیون تحدید مسئولیت برای دعاوی دریایی: «بند ۱- هر دولتی در زمان امضاء، تفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق می‌تواند در مورد حق استثنای نمودن اعمال جزءهای (ت) و (ث) بند (۱) ماده (۲)، قید تحدید تعهد در نظر بگیرد. هیچ‌گونه قید تحدید تعهد دیگری نسبت به مقررات ماهوی این کنوانسیون مجاز نخواهد بود.»

۲. بند (۱) ماده (۲) کنوانسیون تحدید مسئولیت برای دعاوی دریایی: «بند ۱- با رعایت مواد (۳) و (۴)، دعاوی زیر، مبنای مسئولیت هرچه باشد، مشمول تحدید مسئولیت خواهند بود:

الف- دعاوی مربوط به از دست دادن جان یا جراحت شخصی یا تلف یا خسارت به اموال (از جمله خسارت به تجهیزات لنگرگاهی، حوضچه‌ها و آبراه‌ها و وسایل کمک ناوبری)، که در کشتی یا در رابطه مستقیم با عملیات کشتی یا عملیات نجات روی دهد و ضرر و زیان تبعی ناشی از این موارد.

ب- دعاوی مربوط به ضرر و زیان ناشی از تأخیر در حمل کالا، مسافری یا بار آنها از طریق دریا.

پ- دعاوی مربوط به سایر ضرر و زیان‌های ناشی از نقض حقوقی غیر از حقوق قراردادی که در ارتباط مستقیم با بهره‌برداری از کشتی یا عملیات نجات روی می‌دهد.

ت- دعاوی مربوط به بالا آوردن، انتقال، منهدم کردن یا بی‌خطر کردن کشتی‌ای که غرق شده، تبدیل به لاشه شده، به گل نشسته یا از آن اعراض شده از جمله هر چیزی که در چنین کشتی‌ای وجود دارد یا وجود داشته است.

ث- دعاوی مربوط به انتقال، منهدم کردن یا بی‌خطر کردن کالای کشتی.

اسلامی ایران اعمال نمی‌شود.

تبصره ۲- رعایت اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای هرگونه بازنگری یا اصلاح کنوانسیون و بازنگری مقادیر تحدید و واحد محاسبه یا واحد پولی در اجرای مواد (۲۰) و (۲۱)^(۱) الزامی است.

الف- دیدگاه مغایرت

- مجلس در تبصره (۱) این ماده واحده به استناد بند (۱) ماده (۱۸) این کنوانسیون، جزءهای (ت) و (ث) بند (۱) ماده (۲) این کنوانسیون را غیر قابل اعمال توسط دولت جمهوری اسلامی ایران دانسته و در واقع از حق شرط استفاده کرده

→

ج- دعاوی شخصی غیر از شخص مسئول در مورد اقدامات متخذ به منظور دفع یا تقلیل ضرر و زیان برای چیزی که شخص مسئول می‌تواند مسئولیت خود را طبق این کنوانسیون محدود نماید و ضرر و زیان بعدی ناشی از چنین اقداماتی.»

۱. مواد (۲۰) و (۲۱) کنوانسیون تحدید مسئولیت برای دعاوی دریایی: «ماده ۲۰- بازنگری و اصلاح:

۱- فراهمایی (کنفرانسی) به منظور بازنگری یا اصلاح این کنوانسیون می‌تواند به وسیله سازمان برگزار شود.

۲- سازمان، فراهمایی دولت‌های عضو این کنوانسیون برای بازنگری یا اصلاح آن را بنا به درخواست حداقل یک سوم دولت‌های عضو تشکیل خواهد داد.

۳- بعد از تاریخ لازم‌الاجراء شدن اصلاحیه این کنوانسیون، هر سندی که جهت تنفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق تودیع شود، چنین فرض می‌شود که در مورد کنوانسیون اصلاح شده اعمال خواهد شد، مگر اینکه خلاف آن در سند تصریح شود.

ماده ۲۱- بازنگری مقادیر تحدید و واحد محاسبه یا واحد پولی:

۱- با وجود مفاد ماده (۲۰)، سازمان می‌تواند فراهمایی را تنها به منظور تغییر مقادیر مشخص شده در مواد (۶) و (۷) و بند (۲) ماده (۸) یا جایگزین کردن واحدهای دیگری با یک یا هر دو واحد تعریف شده در بندهای (۱) و (۲) ماده (۸) طبق بندهای (۲) و (۳) این ماده برگزار نماید. تغییر مقادیر تنها زمانی انجام خواهد شد که ارزش مقادیر مزبور به میزان قابل ملاحظه‌ای تغییر کرده باشد.

۲- سازمان، فراهمایی مزبور را حسب درخواست حداقل یک چهارم دولت‌های عضو برگزار خواهد کرد.

۳- تصمیم به تغییر مقادیر یا جایگزینی واحدها با واحدهای دیگر به وسیله اکثریت دو سوم دولت‌های عضو حاضر و رأی‌دهنده در فراهمایی مزبور اتخاذ خواهد شد.

۴- هر دولتی که سند خود مبنی بر تنفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق به کنوانسیون را بعد از لازم‌الاجراء شدن اصلاحیه تودیع کند، کنوانسیون اصلاح شده را اعمال خواهد کرد.»

است؛ این در حالی است که به موجب بند (۳) ماده (۱۸) کنوانسیون،^(۱) دولت‌ها می‌توانند تنها با صدور یک اطلاعیه از حق شرط مذکور انصراف داده و اجرای آن را متعهد شوند. با توجه به اینکه استفاده از حق شرط در این ماده واحده به موجب مصوبه‌ی مجلس صورت می‌گیرد، انصراف از آن نیز با توجه به وصف بین‌المللی کنوانسیون، می‌بایست بر اساس اصل ۷۷ قانون اساسی به موجب مصوبه‌ی مجلس صورت گیرد. بنابراین همان‌طور که در تبصره (۲) این ماده واحده، شرط هرگونه بازنگری یا اصلاح کنوانسیون و همچنین بازنگری مقادیر تحدید و واحد محاسبه یا واحد پولی، موضوع مواد (۲۰) و (۲۱) کنوانسیون، رعایت اصل ۷۷ قرار داده شده است، انصراف از حق شرط مذکور در تبصره (۱) نیز می‌بایست از مسیر مجلس صورت گیرد. لذا از آنجا که در تبصره (۲) ماده واحده رعایت اصل مزبور در مورد بند (۳) ماده (۱۸) مورد تصریح قرار نگرفته، این تبصره مغایر با اصل ۷۷ قانون اساسی مبنی بر لزوم تصویب این‌گونه کنوانسیون‌ها توسط مجلس است.

از نظر شرعی، در صورت ورود خسارت به افراد، بسته به نوع خسارت (جانی یا مالی)، شخص یا اشخاص مقصر ملزم به جبران خسارات وارده به صورت کامل هستند. در واقع اگر خسارت جانی بود و متوجه تمامیت جسمانی افراد می‌شد، می‌بایست دیه‌ی تعیین شده در شرع مقدس پرداخت شود و اگر خسارت مالی بود، کل قیمت یا مثل آن باید به زیان‌دیده پرداخت شود. آنچه که براساس این کنوانسیون دولت‌ها و به تبع آنها اتباع در این خصوص می‌پذیرند سقف محدودی از جبران خسارت است که ممکن است در برخی موارد کمتر از خسارت مالی واقعی یا دیه‌ی معین شده شرعی باشد؛ لذا اطلاق محدود نمودن مسئولیت در این کنوانسیون از جهت شمول نسبت به مواردی که شرعاً دیه دارد یا خسارت واقعی (قیمت واقعی یا مثل)

۱. بند (۳) ماده (۱۸) کنوانسیون تحدید مسئولیت برای دعاوی دریایی: «بند ۳- هر دولتی که قید تحدید تعهدی نسبت به این کنوانسیون در نظر گرفته است می‌تواند در هر زمانی به وسیله اطلاعیه‌ای خطاب به دبیرکل از آن صرف‌نظر نماید. چنین صرف‌نظری در تاریخی که اطلاعیه دریافت شده است، نافذ خواهد شد. اگر اطلاعیه حاکی از این باشد که صرف‌نظر از قید تحدید تعهد در تاریخ معین شده در اطلاعیه نافذ می‌شود و چنین تاریخی دیرتر از تاریخ دریافت اطلاعیه توسط دبیرکل باشد، صرف‌نظر کردن در چنین تاریخ مؤخری نافذ خواهد شد.»

بیش از مقدار معین محدود شده باشد، مغایر با موازین شرع است.

ب- دیدگاه عدم مغایرت

- منظور از «دولت» در بند (۳) ماده (۱۸) کنوانسیون، که در واقع ترجمه کلمه «state» است، مراجع قانونی کشور عضو است نه صرفاً قوه مجریه آن کشور. به بیان دیگر، کنوانسیون به کشورهای متعاقد این اختیار را داده تا در صورتی که مراجع قانونی آن کشور تصمیم گرفتند، بتوانند با صدور یک اطلاعیه از حق شرط خود انصراف دهند. بنابراین تبصره (۲) ماده واحده تغییری با اصل ۷۷ قانون اساسی مبنی بر حق مجلس در تصویب تعهدات بین‌المللی کشور ندارد؛ به این معنا که دولت ایران در صورتی می‌تواند از حق شرط خود انصراف دهد که نظر موافق مجلس را اخذ کرده باشد.

- مواد (۲۰) و (۲۱) کنوانسیون، چگونگی فرایند بازنگری و اصلاح کنوانسیون را مورد بحث قرار داده‌اند، لذا تبصره (۲) ماده واحده رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی را در صورت نیاز به اصلاح و تغییر مفاد کنوانسیون الزامی کرده است؛ زیرا در صورت هرگونه تغییر در مفاد این کنوانسیون، در واقع کشورهای عضو ممکن است با حقوق و تکالیف جدیدی مواجه شوند که لازم است مجلس درباره‌ی آن تصمیم‌گیری کند. اما آنچه که در بند (۳) ماده (۱۸) کنوانسیون مورد اشاره قرار گرفته در برگرفته‌ی هیچ‌گونه تغییری نیست که لازم باشد مجلس شورای اسلامی درباره‌ی آن اتخاذ تصمیم نماید. بنابراین تبصره (۲) این ماده واحده، مغایرتی با اصل ۷۷ قانون اساسی ندارد؛ زیرا درحقیقت، تعهد جدیدی برای کشور ایجاد نشده است.

- آنچه که دولت در این کنوانسیون تحت عنوان تحدید مسئولیت در دعاوی دریایی می‌پذیرد، در واقع شرط ضمن عقدی است که به نمایندگی از طرف اتباع خود مورد پذیرش قرار می‌دهد. در واقع دولت از طرف مردم می‌پذیرد که در صورت ورود خسارات جانی و مالی، مقصر سانحه صرفاً ملزم به جبران خسارت در محدوده تعیین شده در این کنوانسیون باشد، حتی اگر زیان وارده بیشتر یا کمتر از آن باشد یا دیه شرعی به آن تعلق گیرد. بنابراین با توجه به ماهیت حمل و نقل دریایی که لزوم دخالت دولت‌ها را در تنظیم ضوابط آن به نمایندگی از طرف مردم الزامی می‌کند و با امعان نظر به آگاهی مردم در این خصوص، مفاد این ماده واحده مغایرتی با موازین شرعی ندارد.

ج- تصمیم شورا

- ماده واحده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

نظر (نهایی) شورای نگهبان^(۱)

مصوبه مجلس در خصوص لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تحدید مسؤلیت برای دعاوی دریایی، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

۱. مندرج در نامه‌ی شماره ۹۳/۱۰۲/۱۲۸۱ مورخ ۱۳۹۳/۴/۴ شورای نگهبان، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.

امام خمینی (ره):

وازشورای محترم نگهبان می خواهم و توصیه می کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود
را ایا فو تحت تاثیر بیچ قدرتی واقع شوند و از قوانین مخالف با شرع مطرو
قانون اساسی بدون بیچ ملاحظه ای جلو گیری نمایند.

(صحیفه امام ج ۲۱، ص ۴۲۲)

یزوهشگده شورای نگهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir